

Prikazi knjiga

Olga Ostrogorski-Jaksić

Vera Nikolić: *Problemi u nastavi ruske leksike*, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Beograd, 1979, str. 126.

Knjiga Vere Nikolić, profesora Beogradskog univerziteta, komponirana je od tri dijela: Savremena ruska i srpskohrvatska leksika, Nastavna leksikografija, Mikroproblemi. Iako pojedina glava čini zaokruženu cjelinu, sve tri zajedno upoznaju nas sa specifičnim problemima s kojima se suočavaju svi oni koji uče i oni koji predaju ruski jezik u našoj sredini. Razmotrit ćemo svaku glavu ponaosob.

Savremena ruska i srpskohrvatska leksika. U toj glavi autorica je iznijela vrlo zanimljive rezultate do kojih je došla uspoređujući značenje i oblik (jezični omotač) najfrekventnijih ruskih riječi sa značenjem i oblikom tih istih riječi u srpskohrvatskom jeziku.¹ Prirodno je da dva slavenska jezika (ruski i srpskohrvatski) imaju određen broj riječi koje su im zajedničke, pa se s tim u vezi nameću brojna pitanja, kao na primjer: 1. koliki je postotak najfrekventnijih ruskih riječi razumljiv osobama kojima je srpskohrvatski materinski jezik, 2. jesu li sve te nama razumljive riječi isključivo slavenskog porijekla, 3. koliko je riječi što u oba jezika imaju isti jezični omotač, a značenje im je različito, i dr.

Uspoređujući materijalni omotač sa značenjem riječi, Vera Nikolić je analizirane riječi podijelila u sedam grupa. Prvu grupu (712 riječi ili 36,11% ukupnog broja) sačinjavaju riječi koje u ruskom i srpskohrvatskom jeziku imaju i isti materijalni omotač i isto značenje (na primjer: рука, небо, учитель, доктор). Druga grupa riječi (245 riječi ili 12,42% ukupnog broja) razlikuje se od prve samo time što je za poistovjećivanje riječi obaju jezika potrebno poznavanje osnovnih glasovnih zakonitosti ruskoga jezika (na primjer: мясо, отец, голос, обещание, герой). Identično je značenje i kod riječi razvrstanih u treću grupu (85 riječi ili 4,31% ukupnog broja), ali se u njima materijalni omotači samo djelomično poklapaju — zajednički im je samo korijen (na primjer: писатель, желание, детство, механик). Jezični omotač je isti ili gotovo isti i u četvrtoj grupi (64 riječi ili 3,25% ukupnoga broja), ali te riječi, iako se nalaze u istoj semantičkoj sferi imaju različito značenje (na primjer: друг — prijatelj, палец — prst, прийти — doći). U petu grupu, koja po brojnosti riječi dolazi na drugo mjesto (667 riječi ili 33,82% ukupnog broja), uvrštene su riječi sa istim značenjem u oba jezika, ali s posve drukčijim materijalnim omotačem (na primjer: лоб — čelo, сосна — bor, кресло — naslonjač, помещение — prostorija, большой — velik). Še-

¹ V. Nikolić je analizirala glagole, imenice i pridjeve — ukupno 1 972 riječi, što se nalaze u ruskom rječniku frekvencije autora E. Steinfeldta, *Häufigkeitwörterbuch der russischen Sprache*, Progress, Moskau, 1969.

lazimo riječi ребёнок, вещь, сахар, сегодня, синий, учиться, ответ, толстый, трудно, скучно.

Stoga se pred naše lingviste, metodičare, a i psihologe postavlja kao jedan od primarnih zadataka izrada rječnika minimuma. Vera Nikolić je za izradu takvih rječnika na kraju druge glave istakla načela kojih bi se sastavljači morali držati.

Mikroproblemi. Dok se u prva dva poglavlja autorica bavi odnosom ruske prema srpskohrvatskoj leksici, te izborom leksičke građe za početnu nastavu (što definira kao makroprobleme), u trećoj glavi V. Nikolić tretira probleme vezane neposredno za nastavni proces. Tu je autorica sve probleme oko svladavanja leksičke građe podijelila na nastavničke i učeničke. Kako uvoditi u nastavu nove riječi i otkrivati njihova značenja — nastavnički je problem, a kako riječi pamtiti i pravilno se njima koristiti — učenički je problem.

Svaki nastavnik pri uvođenju nove leksike nalazi se pred alternativom: hoće li nove riječi jednostavno prevoditi (semantizacija s prijevodom), ili će primijeniti semantizaciju bez prijevoda. U školama se u novije vrijeme daje prednost drugoj metodi, tj. semantizaciji bez prijevoda. S tim u vezi V. Nikolić razrađuje nekoliko oblika semantizacije novih riječi, ilustrirajući svaki pojedini oblik rada mnoštvom primjera. Tako imamo: 1. opisivanje novih riječi pomoću riječi što su učenicima već poznate; 2. analiza strukture riječi, ako je riječ istoga korijena učenicima već poznata; 3. tumačenje novih riječi pomoću sinonima i antonima. Vrlo su korisni brojni primjeri kojima V. Nikolić ilustrira pojedine navedene oblike semantizacije, a koji su rezultat i plod njezina dugogodišnjega nastavničkog iskustva.

U nekim slučajevima ipak je prevodna semantizacija ne samo dopuštena, nego i nužna. Tu metodu primijenit ćemo pri tumačenju ponekih apstraktnih pojmova, idioma, frazeologizama, a osobito pri objašnjavanju međujezičnih rusko-srpskohrvatskih homonima. Zadatak je nastavnika: olakšati učenicima i usvajanje novih riječi. Prošlo je vrijeme kad su učenici riječi »bubali napamet«, a nastavnik ispitivao značenje riječi prema đaćkom rječniku. U suvremenoj školi primjenjuju se posebne i raznovrsne usmene i pismene vježbe kojima učenik utvrđuje značenje novih riječi. Autor navodi nekoliko tipova takvih leksičkih vježbi i daje odgovarajuće obrasce i formulacije za njihovo izvođenje.

Učenički problemi u svladavanju strane leksike brojni su i do danas malo istraživani. Autorica nas, opet na vrlo bogatom materijalu iz svoje nastavničke prakse, upoznaje s mnogim poteškoćama s kojima se susreće i bori naš učenik učeći ruski jezik.

Kao što se vidi, knjiga Vere Nikolić tretira problematiku koja u našoj metodičkoj literaturi nije dovoljno obrađivana, a uslijedila je nakon niza udžbenika ruskoga jezika koje je izradila za srednje i visoke škole. Tako se u knjizi, uz ostalo, očituje i njezino dugogodišnje nastavničko iskustvo, što rezultira mnogobrojnim znalački odabranim leksičkim primjerima koji će nesumnjivo biti vrlo korisni i od pomoći svakome tko predaje ruski jezik u našoj sredini.